

FILMSKI KOTIČEK

Seminar za etnološki film

Avdiovizualni laboratorij ZRC SAZU in Slovensko etnološko društvo sta septembra in oktobra 1984 pripravila Seminar za etnološki film za poklicne etnologe, ki se nameravajo v bodoče intenzivneje posvečati avdiovizualni dokumentaciji. Seminar je trajal tri dni, potekal pa je v dveh delih. Udeležilo se ga je 15 poklicnih etnologov iz ustanov na področju etnologije iz vse Slovenije in zamejstva. Med njimi so bili tudi trije študentje etnologije. Seminaristi so že z obvestilom o programu seminarja prejeli po pošti dve besedili, in sicer Toneta Račkega, Tehnika 8 mm filma in Jeana Roucha, The Camera and Man.

V torek, 11. septembra, je v filmski delavnici Tone Rački predaval o osnovah filmskega snemanja z 8 mm kamero. Predavanje je posrečeno dopolnil demonstracijski film s prikazanimi značilnostmi 8 mm fotografije. Predavatelj je izhajal iz predpostavke, da so udeleženci seminarja popolni začetniki (v večini primerov se ni motil), vendar so nazorno podane osnove filmskega snemanja zaradi jasnosti in sistematičnosti koristile tudi "drugostopenjskim" seminaristom. Popoldne istega dne je potekala demonstracija VHS video tehnike. Demonstrator Mark Valentine je popeljal udeležence po sončni stari Ljubljani. Vsak je sam delal z videokamero in recorderjem in posnel poljuben daljši prizor. Po vrnitvi v sejo sobo SAZU so si zbrani avtorji ogledali svoje posnetke in pri tem ugotavljali prednosti in slabosti video tehnike. Na splošno je prevladovalo začetniško občudovanje lastnih posnetkov in novoodkrite spretnosti. (O kvaliteti posnetkov ni odločala mednarodna žirija.)

Po končani demonstraciji video tehnike je bil zvečer na sporedu najnovejši etnološki film Avdiovizualnega laboratorija — Ustavljanje pusta — 25 minut dolg dokumentarec, ki je nastal leta 1984 v koprodukciji s TV Ljubljana. Prikazuje ključne dogodke ljudskega pustovanja v vasi Vrh (Italija) na pustni torek in sredo. To je bila krstna predstavitev filma, čeprav je bil za to priložnost presnet na videokaseto. Film je bil predstavljen v dveh variantah: prvič samo slika in originalni zvok, drugič pa s komentarjem.

Naslednji dan je bilo na vrsti snemanje s filmsko kamero. Vsak seminarist je imel na razpolago pol kasete 8 mm filma, to je za približno minuto in pol materiala. V treh skupinah okrog treh kamer so udeleženci pod vodstvom mentorjev zbrali vsak svoj motiv (različne pisane stojnice, kupce in prodajalce) in ga "vizualizirali". Večinoma so imeli vsi prvič v roki filmsko kamero. Zato so bili tudi posnetki zasnovani v duhu začetnikove radovednosti, zlasti glede zmogljivosti kamere. Prevladovala je želja po preskusu zooma, medtem ko je mentor bolj spodbujal k pretehtanemu izboru štirih, petih daljših kadrov, ki bi čim enostavneje predstavili motiv.

Na žalost filmska tehnika ne omogoča takojšnje kontrole posnetkov. Zato se je prvi del seminarja končal v sredo zvečer, nadaljeval pa 30. oktobra, ko so bili filmi razviti. Vsi posnetki so, grobo rečeno, uspeli, saj smo snemali z enostavno osvetlitveno avtomatiko, ki jo imajo danes že vse 8 mm kamere. Kljub temu, da je pri tej preprosti tehniki naloga snemalca samo izbor izraza in ostritev slike, se je vseeno dobro razločil osebni rokopis snemalcev. Ta skromni preskus torej dokazuje, da niti na najnižji stopnji filmske registracije ne moremo govoriti o objektivnosti kamere oz. posnetka, da ima že filmski analfabet svojo prepoznavno osebno optiko in pogled na stvarnost, ki ga ne zasenčijo niti tehnične pomanjkljivosti posnetka.

Seminar o etnološkem filmu, 11. in 12. 9. 1984; Praktično delo s kamero. Foto: Dejan Habicht

Po ogledu in kritični obravnavi posnetkov so seminaristi pristopili k spoznavanju dela z lepilnico. Temu seveda ne bi mogli reči montaža, ampak bolj tehnično znanje spajanja posnetkov. Pouku montaže kot sestavine filmskega izraza se je prvi seminar za etnološki film zavestno odrekel, saj je bil usmerjen izključno na osnovno znanje pridobivanja filmskega posnetka. Pa še to spretnost si bodo morali absolventi seminarja sami utrjevati s prakso.

Zadnje delavnice seminarja je popestril ogled filmov dveh udeležencev seminarja. Prvi je bil dokumentarni filmski zapis Andreja Dularja o delovanju belokranjske vodne žage in njegova filmska "izmeritev" metliškega tržnega semnja, drugi pa prikaz Zdenka Vogriča o postavljanju kamnite "progole" (past za lov na brinovke) na Goriškem Krasu v Italiji.

V zaključnem pogovoru so udeleženci strnili vtise o sodelovanju na seminarju, o njegovi potrebnosti in koristnosti. Postavljeno je bilo vprašanje vloge Avdiovizualnega laboratorija in načelno vprašanje, ali ni nujno filmske dokumentacije zasnovati tako, da jo lahko etnologi neposredno ponudijo širšemu občinstvu (npr. po televiziji) in ne samo ožjemu krogu poznavalcev. Tak, recimo mu profesionalni pristop, seveda neogibno zahteva aktivno vlogo močnega centra za etnološki film, saj ekonomsko ni upravičeno, da bi vsaka ustanova, ki občasno rabi avdiovizualno dokumentacijo, sama nabavljala primerno tehniko za 16 mm film ali za profesionalni video sistem. Pojasnjeno je bilo, da se Avdiovizualni laboratorij tej vlogi ne namerava odreči, da torej to vlogo sprejema, kakor je bilo vseskozi tudi zamišljeno. Vprašanje je le čas, ko bo AVL imel ustrezno opremo. Vseeno pa so bili udeleženci enotni v pobudi, da ustanove skušajo nabavljati za svoje potrebe samostojno, tehnično manj zahtevno filmsko ali video opremo, ali se kako drugače truditi za pridobivanje avdiovizualne dokumentacije.

V zvezi s to ponudbo so udeleženci seminarja sprejeli ustrezno resolucijo — "dramilo", ki ga objavljamo v nadaljevanju tega poročila.

NAŠKO KRIŽNAR

Dramilo

Etnologinje in etnologi, zbrani na prvem Seminarju za etnološki film, ki sta ga pripravila Avdiovizualni laboratorij Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU in Slovensko etnološko društvo, v Ljubljani septembra in oktobra 1984, želimo sporočiti strokovni javnosti in poklicnim ustanovam s področja etnologije naslednje razmišljanje.

Film in video še nimata ustreznega mesta v instrumentalni slovenskih etnologov pri njihovem raziskovalnem in strokovnem delu. Razloge za to moramo iskati v splošno nizki stopnji vizualizacijskega standarda pri nas: tako kar zadeva materialno stran razvoja, kakor nizko stopnjo vizualne miselnosti oziroma kar njeno odsotnost. Redke izjeme v preteklosti in sedanosti ne kvarijo dosti povprečja. Zato se nam v zvezi s tem stanjem postavljajo naslednja vprašanja.

Ali ni odsotnost vizualnega vidika etnološkega dela danes težko razumljiva povsod tam, kjer bi morala stroka z uporabo sodobnega medija pospešeno pridobivati simpatije obiskovalcev, gledalcev, privrženecv, sopotnikov, sodrugov, publikuma, kolegov, sovragev, informatorjev in politikov, v duhu časa — "medium is message" — zlasti na področju predstavitev etnoloških dognanj v muzejih, na univerzi, na televiziji, v stiku s šolami, informatorji, s svetovno etnologijo, z izseljenci in turisti? Kljub nezadovoljstvu z obstoječimi razmerami pa podpisani vidimo svetlobo na koncu predora. Čas je res bolj naklonjen vlaganju v ljudi kot v opremo. Toda brez znanja tudi v bodoče ne bo mogoče spreminjati razmer

na bolje. Zato podpiramo vse možne oblike izobraževanja in spopolnjevanja na področju vizualne etnologije in vse mogoče načine pridobivanja avdiovizualne dokumentacije. Zato bomo včasih zadovoljni tudi s skromnimi tehničnimi rešitvami, z eno samo mislijo, ohraniti zanamcem na filmskem traku ali video kaseti obraze, roke, poglede, odnose, delo, orodje, poklice, izdelke, glasbo in ples, pokrajino, hiše, vasi in mesta, barve in svetlobe našega časa. V svoji lakoti po filmski ali video dokumentaciji ne bomo izbirali sredstev. Privlekli bomo na dan zaprašene "osmičke" naših očetov in dedov, iz sredstev amortizacije bomo izsiljevali nakup kamer in pribora v komisijski prodaji od ekonomskih emigrantov. (Mimogrede: cena video kompleta (kamera, rekorder, televizor) ne presega polovice letne plače kulturniškega birokrata in ne cene večje etnološke razstave!)

Opogumljeni s skušnjo osebnega stika s filmsko in video kamero želimo gledati tudi skoz objektivne televizijskih snemalcev in dopisnikov, objektivne amaterjev in profesionalcev, z eno samo mislijo — pridobiti nov filmski ali elektronski zapis naše etnološko topografske resničnosti. Deficit na področju avdiovizualne dokumentacije pri etnoloških raziskavah bo odpravljen, ko bo v profesionalnih institucijah, zlasti v osrednjih, nastajala premišljena avdiovizualna dokumentacija, ko bodo arhivi znanstvenega filma intenzivno služili študiju etnologije in ko bo med citiranimi viri etnološke razprave vsakdanje prebrati tudi navedbo filmskega posnetka, ko bosta svinčnik in beležnica iz glavnega postala pomožno sredstvo.

Nagovarjamo vse ustanove, ki zaposlujejo etnologe, da čim bolj podpirajo prizadevanja etnologov za uvedbo avdiovizualne dokumentacije pri njihovem vsakdanjem delu z mislijo, da film in video vodita našo stroko v bodočnost in da se bodočnost začena že danes.

Inga Brezigar, kustosinja etnologinja, Goriški muzej, Nova Gorica

Zvona Ciglič, kustosinja etnologinja, Pokrajinski muzej Koper

Andrej Dular, kustos etnolog, Belokranjski muzej, Metlika

Dejan Habicht, študent etnologije, Ljubljana

Irena Keršič, kustosinja etnologinja, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana

Vlado Knific, Konservator etnolog, ZSV, Kranj
Naško Križnar, Avdiovizualni laboratorji ZRC SAZU, Ljubljana

Mira Omerzel-Terlep, etnomuzikologinja, Ljubljana

Ivanka Počkar, kustosinja etnologinja, Posavski muzej, Brežice

mag. Mojca Ravnik, konservatorica etnologinja, ZSV Piran

Jožef Rehberger, študent etnologije, Preddvor

Jana Remškar, študentka etnologije, Ljubljana

Inja Smerdel, kustosinja etnologinja, Slovenski etnološki muzej, Ljubljana

Nives Sulič, etnologinja, Oddelek za etnologijo FF, Ljubljana

Zdenko Vogrič, kulturni delavec, Gorica

Zora Žagar, kustosinja etnologinja, Pomorski muzej, Piran